

พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน :
กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก
The Monks with the Strengthening of the
Communities: A Case Study of Wat Sam Chuk,
on the Western Site and the Eastern Site

พระครูสมุห์วรวิทย์ ภาสุโก

Phrakhrusamu Woravit Pasuko

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

Email: woravit1@hotmail.com

doi: 10.14456/jmcpupeace.2016.45

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและหลักธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักพระพุทธศาสนา และ 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก

ผลการวิจัย พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคี ชุมชนสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ชุมชนสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออกนั้น นับว่ามีความเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่ง คนในชุมชนมีความรักสามัคคีในการอนุรักษ์ตลาดร้อยปี ซึ่งเป็นศูนย์รวมวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมของความศรัทธา ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนในชุมชน เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้ง

ยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง และได้พัฒนาต้นกล้า หรือเยาวชนของชุมชนเป็นคนดีศรีสุพรรณ ซึ่งนับว่าพระสงฆ์นอกจากจะส่งเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชนแล้วยังได้บ่มเพาะปูพื้นฐานให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ สามารถสืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสืบต่อไป

คำสำคัญ : พระสงฆ์, ชุมชนเข้มแข็ง, วัดสามชุก

Abstract

This research aims to 1) study the theory of strengthening the community and for the principle of strengthening the principles of Buddhism and 2) to study the involvement of the clergy in building a strong community of communities Chuk West Coast and East Coast.

The study found that the strength of the community. Basis of a conscience that would like to participate in mutual aid. To fix problems in the community unity. Communities are able to analyze problems Judgment and choice to successfully develop solutions to other problems. What happens in the community Autonomous communities with the ability and quality of life improved.

People in the community have a passion for the preservation of the unity of the marketing year. Which is the center of life in the community. From the past to the present the priest is the center of faith. Act Promoting the Buddhist. So that people in the community Born interactions It also serves to promote the spiritual development of the community is strengthened. And the development seedlings or the youth of the community is a good Srisuphantavorn. Which is to foster a strong Buddhist monks outside of the community, but also nurture a foundation for young people. There is a strong spiritual can culture Life in the community to continue to strengthen.

Keyword: Monks, the Strengthening of the Communities; Wat Sam Chuk

บทนำ

ชุมชนนับได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของสังคม เพราะชุมชนหมายถึงกลุ่มคนที่มีความผูกพันกันตั้งแต่ระดับครอบครัว เพื่อนบ้าน มีความเอื้ออาทร รักและปรารถนาดีต่อกัน เป็นพื้นฐานที่กลม่อเกล่าจิตใจคนในการอยู่ร่วมกัน การที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ย่อมมาจากหลายปัจจัยที่สำคัญคือการที่ประชาชนมารวมตัวกัน มีความสนใจร่วมกัน มีอัตลักษณ์เดียวกัน มีความมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ต้องมีความตระหนักสำนึกทางศีลธรรม มิฉะนั้นการแบ่งปันกันเห็นความสำคัญของผู้อื่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เนื่องมาจากมนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีความต้องการมีสังคม ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการอยู่ร่วมกันและดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพังโดยสังคมของมนุษย์เริ่มต้นตั้งแต่สถาบันครอบครัวซึ่งการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในสถานะต่างๆ (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, 2532 : 25) เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่จะพึงเกิดขึ้นในสังคม และทุกคนได้รับการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติที่เท่าเทียมกันอย่างยุติธรรม ลดาอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์จากอำนาจหน้าที่ (ระพีพร คณะพล และคณะ, 2559 : 243-256) สามารถสร้างทัศนคติบวกต่อมุมมองในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสมาชิกที่ดีต่อครอบครัว องค์กรและสังคม (บุษกร วัฒนบุตร, 2558 : 65) เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่มีเหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ขัดแย้งกันจนปัญหาความรุนแรงเบียดเบียนเกิดขึ้น (ศิริพร ทศนศรี, 2557 : 66)

ปัจจุบันรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชน และมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน โดยผลักดันการจำหน่ายผลผลิตในครัวเรือน และการรวมกลุ่มกับการผลิตเพื่อจำหน่ายในรูปแบบของธุรกิจชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งกล่าวคือ 1) มีความพึ่งพาอาศัยกัน 2) พึ่งพาตนเองได้ 3) ควบคุมจัดการปัญหาในชุมชนได้ 4) เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับสัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวโดยสรุปว่า ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย 1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ การที่ชุมชน (คนในชุมชน) มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเองด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล 3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณซึ่งอาจหมายถึง ความรักดี ความรัก ความหวงแหน ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

ในชุมชน 4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ กล่าวคือ การเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข คนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และคุณธรรม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543)

พระสงฆ์ คือ พระภิกษุผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง สร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญยั่งยืนสืบต่อไป (พระครูวินัยธรจักรีศรีจารุเมธีญาณ และคณะ, 2559 : 275) ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีความสามารถ และทรงคุณค่าในการพัฒนาชุมชน เป็นที่ไว้วางใจ ในการทำงาน นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการศึกษา การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน รวมถึงการปลูกฝังความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แก่เด็ก และเยาวชนในชุมชน กล่าวได้ว่าการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น พระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นเผยแผ่ปลูกฝังศีลธรรม ในการอยู่ร่วมกันของสังคมให้เกิดความสุขสงบตามที่ได้รับถ่ายทอดจากในอดีต ดังคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสๆ สอนไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย...พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ชนจำนวมนาน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์...จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 4 ข้อ 32 : 40) จากคำสอนในเบื้องต้นจึงนับว่าเป็นรากฐานสำคัญที่เป็นแนวทางให้พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันผ่านยุคสมัยต่างๆ ในการสร้างชุมชนความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจสร้างความสงบสุขให้กับชุมชนการดำรงอยู่ ซึ่งพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล (พระครูญาณเพชรรัตน์ เทวินทร์ ปิยทสสี, 2557 : 91)

ชุมชนสามชุก ซึ่งเป็นที่ที่เก่าแก่และมีความสำคัญ ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างมากแห่งหนึ่งในบริเวณฝั่งตะวันตกสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยาพบหลักฐานสามชุกในขณะนั้นนับว่าเริ่มมีลักษณะของการเป็น “เมืองทางน้ำ” เพราะเป็นท่าจอดเรือที่ชาวทะเลหรือลวจะนำเอาสินค้าของป่ามาขายแลกกับสินค้าที่ชาวเรือนำมาจากทางใต้ที่บริเวณท่าหน้าเป็นตลาดมีเรือมาจอดมากมาย เพื่อรับส่งข้าวจากโรงสีต่างๆ เป็นท่าขนาดใหญ่ เกวียนล้อขึ้นลงได้สะดวกเรียกว่า “ท่ายาง” ระหว่างรอสินค้าพวกพ่อค้าตัดไม้ไผ่มาสานเป็น

ภาชนะสำหรับใส่สินค้าเรียกว่า “กระชุก” หรือ “สี่ชุก” ต่อมาชาวบ้านละแวกนี้จึงพากันเรียกว่า “บ้านกระชุก” หรือ “บ้านสามชุก” และมี “วัดสามชุก” เป็นศูนย์กลางของชุมชนหลายๆ หมู่บ้าน เพราะตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนขนาดใหญ่ มีรอยพระพุทธรูปที่สัวยในอาคารมณฑปเก่า เป็นวัดสำคัญของชุมชน

ชุมชนฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก ส่วนมากมีอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมเป็นหมู่บ้าน ประหยัดพลังงาน มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการดำเนินกิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว พออยู่ พอกิน โดยการปลูกพืชผักสวนครัว การทำขนมไทย การทำกับข้าว ไทยโบราณ การทำน้ำหมักชีวภาพ ปัจจุบันยาเสพติด เป็นสิ่งที่กำลังแพร่หลายมากในสังคมไทย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายจะร่วมมือกัน การจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จึงเป็นที่สำคัญที่จะป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชน เข้าไปพัวพันกับยาเสพติด ประกอบกับปัจจุบันเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ห่างไกลพระพุทธศาสนา เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจทำให้ ทั้งนี้เพราะว่าสภาพสังคมการเมือง และเศรษฐกิจ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ครอบครัวไม่มีเวลาอบรมสั่งสอน บ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุตรหลาน วัดจึงจำเป็นต้องตั้งรับให้ทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป (พระวิระศักดิ์ ชยธมโม, 2558 : 98)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษาถึงพระสงฆ์กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก โดยจะศึกษาเฉพาะกรณีของพระสงฆ์ ในเขตชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลของการวิจัยครั้งนี้จะนำไปเป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนาพระสงฆ์ให้สามารถแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างเต็มศักยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและหลักธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาถึงพระสงฆ์กับแนวทางการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุก ฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออกด้วยการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) มีขั้นตอนวิจัยดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระสงฆ์จำนวน 3 รูป คือ 1) เจ้าอาวาสวัดสามชุก 2) พระวิทยากร 3) พระพี่เลี้ยง และประชาชนจำนวน 4 คนคือ 1) นายกเทศมนตรีตำบลสามชุก 2) กำนัน 3) ผู้ใหญ่บ้าน 4) ผู้นำชุมชน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนการศึกษาวิจัยทางเอกสารแบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้

1) ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เอกสาร หนังสือ โครงการต่างๆ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และผลงานตีพิมพ์ทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนารวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ ข้อมูลเรื่องหลักธรรมในการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาบาลีฉบับมหาจุฬารัตนคัมภีร์วิสุทธิมรรค และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และผลงานตีพิมพ์ทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนารวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

ขั้นตอนการศึกษาวิจัยภาคสนาม ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

สร้างเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ มีวิธีการสร้างดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตารางงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์อยู่ในกรอบแนวคิดการวิจัยซึ่งเกี่ยวกับพระสงฆ์กับแนวทางการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุก ฝั่งตะวันตก และตะวันออกเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) นำกรอบที่ได้จากข้อที่ 1) มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์

3) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของเครื่องมือ

ก. โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประสิทธิภาพความถูกต้องเหมาะสม

ข. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญอาจารย์ที่

ปริศึกษาที่ได้พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหา ภาษาและความสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นคำถามก่อนนำไปเก็บข้อมูลเพื่อเตรียมนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีแบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ สมุดจดบันทึกโดยสัมภาษณ์พระสงฆ์ในอำเภอสามชุก 3 รูป คือ 1) เจ้าอาวาส วัดสามชุก 2) พระวิฑายากร 3) พระพี่เลี้ยง และประชาชนจำนวน 4 คนคือ 1) นายกเทศมนตรี ตำบลสามชุก 2) กำนัน 3) ผู้ใหญ่บ้าน 4) ผู้นำชุมชนโดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2) เก็บรวมข้อมูลการสนทนา กลุ่มซึ่งวัดหรือการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาสร้างของพระสงฆ์กับการเสริมสร้างชุมชนความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุก ฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาเสนอข้อคิดเห็น ปรับปรุงต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยนำมาถอดใจความและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแปลความ การตีความ เปรียบเทียบให้เห็นและนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายถึงพระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก

สรุปผลการวิจัย ทางเอกสาร และผลการวิจัยภาคสนาม อภิปรายผลตามสมมติฐาน ตอบปัญหาที่ต้องการทราบพร้อมมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและหลักธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขต และภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผน การดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีวัฒนธรรมร่วมกันเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงจิตใจพาคคนในชุมชนอันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ได้แก่ 1) ชุมชนที่เป็นชุมชน

เรียนรู้ (Learning Organization) 2) เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (Community Management) 3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) 4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) (โกวิท พวงงาม, 2553) ความเข้มแข็งของชุมชนมีพื้นฐานของความเป็นจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคี สามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา ทางเลือก และตัดสินใจทางเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่จะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้น จะต้องพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic) โดยพัฒนาคน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การพัฒนาองค์กรต้องกระทำโดยคนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้สึก มีปัญหา มีความต้องการในการแก้ปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งมีความรัก ความเอื้ออาทร จริใจต่อกันภายใต้ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จึงจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่นมิติทางด้านเศรษฐกิจมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมรวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชนการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกเห็นได้ว่า จังหวัดสุพรรณบุรีมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ และประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ก็มีความภาคภูมิใจในจังหวัดของตน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยจึงได้ลงศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านสามชุกยังนับว่าเป็นหนึ่งในตัวอย่างชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

1. การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง เช่น “การที่รู้ว่าประชาชนในกลุ่มนั้นมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน ประกอบการทำงานกิจกรรมเพื่อส่วนร่วม ไม่ขัดแย้งกัน หรือไม่ ต้องพิจารณาการร่วมมือจากประชาชนในการทำกิจกรรมและงานพิธีต่างๆ ชาวบ้านมีความร่วมมือกัน และช่วยงานกันโดยตลอด นอกจากนี้จะต้องให้ความรู้และร่วมมือกับหน่วยงานราชการ เช่น รณณรงค์ให้ชาวบ้านรักษาศีล 5 หรือ ใช้ชีวิตตามหลักค่านิยม 12 ประการ” (พระครูสุวรรณวิจิตร, 14 เมษายน 2558) “ชุมชนที่สามารถดำรงชีพได้ด้วยตนเอง โดยสามารถพิจารณาจาก 1) ความสามัคคีของชุมชนในการทำกิจกรรมของส่วนรวม 2) มีวิถีดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง 3) คนในชุมชนมีธรรมะ รักษาศีล ห่างไกลอบายมุข และสิ่งเสพติดให้โทษ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 5) มีความเป็นประชาธิปไตยยึดถือประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง 6) คนในชุมชนทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วม” (ณรงค์ชัย โภควรรณวิทย์, 7 เมษายน 2558) จากข้อมูลในเบื้องต้นสะท้อนถึงองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง มีหลากหลายแนวคิด หลายระดับ ซึ่งเริ่มจากกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือองค์กรชาวบ้าน ที่อาจมุ่งประโยชน์เฉพาะกลุ่มนำมาสู่ลักษณะความร่วมมือที่หลากหลายเป็น “พหุภาคี หรือประชาคม” ที่เคลื่อนย้ายการมุ่งผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มมาสู่ภาคสาธารณะและมีความเป็นเจ้าของพื้นที่หรือกิจกรรมมากยิ่งขึ้น และท้ายสุดมีการนำเสนอภาคสังคมชุมชนในอุดมคติ คือ “แนวคิดประชาสังคม” ที่มุ่งการพัฒนาสู่ภาคสังคมโดยรวมหรือภาคสาธารณะ อย่างไรก็ตามส่วนที่มีความคล้ายคลึงกันของแนวคิดทั้งสามคือ ศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง อุดมการณ์ร่วม และความร่วมมือเพื่อมุ่งพัฒนาสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

2. การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิดร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชนการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน นอกจากนี้ การที่ชุมชนสามัคคีเข้มแข็งได้นั้น พบว่า ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐฯ เทศบาล โรงเรียน วัด คณะกรรมการชุมชน สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ พระสงฆ์นั้นว่ามีบทบาทมากในการขับเคลื่อน กิจกรรมที่พัฒนาจิตใจคนในชุมชน ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า

“ในการจัดกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีความเข้มแข็ง เพราะว่าชุมชนที่เกี่ยวข้องเรื่องอบายมุข ดื่มเหล้า เล่นการพนัน ทางวัดก็พยายามชี้แจง ให้ชุมชนได้ฟัง ถึงโทษและพยายามให้ความรู้และชี้ถึงโทษที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนอย่างผิดกฎหมาย” (พระครูสุวรรณวิจิตร, 14 เมษายน 2558)

“ชุมชนจะเข้มแข็งได้จะต้องหมั่นให้ความรู้กับเยาวชน เพราะการศึกษาทำให้บุตรหลานในชุมชนเป็นผู้มีความรู้ และยังมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ และให้ความรู้ทางด้านธรรมะ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ ประชากรในชุมชนเป็นพลเมืองดีในชุมชน และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติสืบไป” (พระใบฎีกาบุญเกิด อภิปัญญา, 7 เมษายน 2558)

“เพราะชุมชนทั้ง 2 ฝั่ง ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี โดยเฉพาะงานของวัด ช่วยกันขับเคลื่อน อารังเพื่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สาเหตุคือมีวัดเป็นศูนย์กลางในการร่วมจิตใจเป็นหนึ่งใน ชุมชนทั้ง 2 ฝั่งอยู่ในศีลธรรม จริยธรรมอันดี” (พลุชาติสุนทรวิภาต, 7 เมษายน 2558)

สามารถสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน นั้นจะต้องมีความรักความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทำกิจกรรมต่าง เช่น ทำวัตร สวดมนต์ อบรมธรรมะตามสมควร มีการให้ประชาชนและเยาวชนสมาทานศีล ปฏิบัติกรรมฐานอยู่เนืองๆ ภาพสะท้อนทำให้เห็นว่า ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปราศจากอบายมุขต่างๆ มีวิถีชีวิตดีขึ้นไป มีธรรมะเป็นที่พึ่ง โดยเฉพาะงานของวัด ช่วยกันขับเคลื่อน อารังเพื่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

สรุป

การแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนสำเร็จได้เพราะความสามัคคีของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการแสดงบทบาทในการจัดการต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อไป เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดได้ต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายในการเสริมสร้างเข้มแข็ง ดังนั้น ภาครัฐควรหันมาสนับสนุนสภาพการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนร่วมกับภาคเอกชน และชุมชน ให้มีการพัฒนาส่งเสริมให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง เพื่อเป็นต้นแบบให้กับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามวิถีพุทธและนำแนวคิดทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้พระสงฆ์ควรสร้างเครือข่ายเผยแพร่หลักธรรมะสถานีวิทยุชุมชน สร้างกิจกรรมมุ่งเน้นเกี่ยวกับชุมชน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก” ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะบทบาทโดยภาพรวมเพื่อให้เห็นแนวทางในพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จึงมีประเด็นที่สามารถต่อยอดงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

- 1) กลยุทธ์การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามวิถีพุทธของพระสงฆ์
- 2) แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ
- 3) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์. (2532). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณรงค์ชัย โภควรรณวิทย์, (2558). นายกเทศมนตรีตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. **สัมภาษณ์**, 7 เมษายน.
- บุษกร วัฒนบุตร. (2558). องค์การแห่งความสุขกับคุณภาพชีวิต. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 4(1), 65-77.
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี). (2557). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 2(2), 80-93.
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ และคณะ. (2559). บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 4(1), 275-287.
- พระครูสุวรรณวิจิตร. (2558). เจ้าอาวาสวัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. **สัมภาษณ์**, 14 เมษายน.
- พระใบฎีกาบุญเกิด อภิปุณฺโณ. (2558). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. **สัมภาษณ์**, 7 เมษายน.
- พระวีระศักดิ์ ชยธมโม. (2558). แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 3(2), 68-144.
- พฤษชาติ สุนทรวิภาต. (2558). ผู้นำชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี. **สัมภาษณ์**, 14 เมษายน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระพีพร คณะพล และคณะ. (2559). หุ่นส่วนทางการบริหารท้องถิ่น : บทบาททางสังคมกับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 4(1), 243-256.
- ศิริพร ทั่นศรี. (2557). การจัดการความขัดแย้งทางศาสนา : กรณีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 2(2), 57-68.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2543). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Translated Thai References

- Adivadhanasit, C. (1989). **Sociological**. BKK: MCU Press.
- Kanapol, R. et al. (2016). Local Administration Partnership : A Social Role to Strengthening Peace in Communities. **Journal of MCU Peace Studies**. 4(1), 243-256.
- MCU. (1990). **Tripitaka : Thai version**. BKK: MCU Press.
- Phokvannavit, N. (2015). Mayor of Tambon Sam Chuk, Suphanburi. **interview**, April, 7.
- Phra Weerasak Jayadhammo. (2015). The Ways of the Management in Buddhist Temples for Peace According to Sappaya 7 : The Case Study of Wat Thannamlai, Suratthani Province. **Journal of MCU Peace Studies**. 3(2), 68-144.
- Phrabaidega Boonkied Abhipunyo. (2015). The Assistant Abbot of Wat Sam Chuk, **interview**, April, 7.
- Phrakhruwinaithorn Chakkree Sricharumedhiyan et al. (2016). The Roles of Thai Monks in the Age of Globalization Society. **Journal of MCU Peace Studies**. 4(1), 275-287.
- Phrakrusuvannavijit. (2015). Abbot of Wat Sam Chuk, Suphanburi. **interview**, April, 2.
- Phrakruyanapetcharat (Tewin Piyatussi). (2014). Approach Strategies of Buddhist Propagation. **Journal of MCU Peace Studies**. 2(2), 80-93.
- Puangngam, K. (2010). **Community and Local Self Governance**. BKK: Baphitprinting.
- Siriporn Thatsanasri. (2014). Religious Conflict Management: The Case of Buddha's Religion Publishing. **Journal of MCU Peace Studies**. 2(2), 57-68.
- Soontornvipat, P. (2015). leaders of Community. **interview**, April, 2.
- Sunyavivat. S, (2000). **Theory and Strategy of Social Development**. BKK: Chulalongkorn University Printing.
- Wattanabut, B. (2015). Happy Work Place and Quality Of Life. **Journal of MCU Social Science Review**. 4(1), 65-77.